

Euroopan ihmisoikeusvalvontaelinten tulkintojen vaikutuksesta kansalliseen virkatoimintaan

Vastinepuheenvuoro Aarre Tähten kirjoitukseen (Hallinnon Tutkimus 10(1991):1, s. 63—69)

Aarre Tähti on kirjoituksessaan »Sitovuus, yhdenmukaisuus ja yhdenvertaisuus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus» (Hallinnon Tutkimus 1/1991, s. 63—69) jatkanut keskustelua Euroopan ihmisoikeusyleissopimuksen ja suomalaisen virkatoiminnan välisistä suhteista. Artikkelit ei sellaisenaan kaisi kommentteja, koska olen kirjoittajan esittämistä ajatuksista varsin pitkälle yhtä mieltä. Kun Tähten tekstistä näyttäisi kuitenkin olevan pääteltävissä, että omassa kirjoituksessani (»Euroopan ihmisoikeussopimuksen valvontaelinten tulkintojen huomioonottamisesta valtiosisäisessä virkatoiminnassa». HT 4/1990, s. 366—367) esitetty ajatuskulku on jäänyt tulkinnanvaraiseksi, lienee paikallaan täsmentää tarkoittamaani.

Kirjoitukseni ydin Tähten ongelmallistaman aiheen osalta on pelkistettävissä seuraavaan lainaukseen:

»Euroopan ihmisoikeussopimuksen valvontaelinten tulkintakannanotoille ei ole yleissopimuksessa annettu expressis verbis sopimusvaltioiden valtiosisäistä virkatoimintaa oikeudellisesti sitovaa vaikutusta. Tulkintakäytännön merkitys on lähinnä käytännöllistä ja tosiasiallista (...).» (Kuosma 1990, 367).

Edellä lainattu päätelmä vaikuttaa olevan varsin yleisesti hyväksytty oikeuskirjallisuudessa. Siitäkin huolimatta, että Tähti perustellusti kammoksuu oikeustieteen auktoriteetteja, esitän seuraavassa lyhyen katsauksen niihin käsityksiin, jotka osaltaan valottavat mainitun tosiasiallisen vaikutuksen ongelmaa. Valitsamani menetelmä johtuu siitä, että oikeustiede ja oikeuskirjallisuus ovat osa oikeudellista elämää. Niillä on huomattava tosiasiallinen vaikutus esimerkiksi tuomioistuimien ratkaisuihin.

Raimo Pekkanen on todennut, ettei meillä »katsota korkeimpien oikeuksien päätöksillä olevan sito-

vaa ennakkopäätösarvoa». Hän jatkaa:

»Alempien tuomioistuinten tulisi kuitenkin jo prosessiekonomisista syistä niitä noudattaa tai huolellisesti perustella poikkeava päätöksensä. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännölle tulisi suomalaisissa tuomioistuimissa antaa vastaava ennakkopäätösarvo, eikä vain periaatteessa vaan myös käytännössä viittaamalla näihin ratkaisuihin» (Pekkanen 1990, 514).

Pekkanen toteaa edelleen, että Euroopan ihmisoikeusyleissopimuksen »voimaantulon jälkeen suomalaiset tuomioistuimet joutuvat ratkaisutoiminnassaan käyttämään myös ihmisoikeussopimuksen määräyksiä ja ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuja päätöksiensä perusteluina» (Pekkanen 1990, 515).

Matti Pellonpään mielestä on »selvää», että ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot tulee ottaa huomioon tulevassa ratkaisutoiminnassa osaltaan vaikuttavina tekijöinä» (Pellonpää 1990, 543). Hän on todennut muun ohella seuraavaa:

»Ruotsin korkeimman oikeuden käytännössä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioihin on alettu kiinnittää merkittävällä tavalla huomiota sen estämättä, että itse sopimusta ei ole 'inkorporoitu' Ruotsin valtiosisäiseen oikeuteen» (ibidem).

Martin Scheinin on puolestaan huomauttanut, että käytännössä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen »päätökset tulkitaan myös lainsäädännön (tai lain tulkinnan) muuttamiseen velvoittavina (...).» (Scheinin 1990, 559).

Olavi Heinonen on todennut myös korkeimmassa oikeudessa olevan »valmiuksia 'ihmisoikeusystävälliseen laintulkintaan'» (Heinonen 1990, 505). Ongelmana on Heinosen mukaan ainoastaan »se, miten saataisiin ote näistä tulkintaperiaatteista sellaisina kuin

ne tulevat esille esimerkiksi Genèven ihmisoikeuskomitean tai Strasbourgin ihmisoikeustoimikunnan ja -tuomioistuimen käytännössä» (ibidem).

Summa summarum: oikeuskirjallisuudessa esitetyt käsitykset näyttävät varsin yhdensuuntaisilta. Euroopan ihmisoikeusvalvontaelinten tulkintakannanotoilla on tosiasiallista vaikutusta valtiosisäiseen virkatoimintaan. (Näin on myös käytännössä tapahtunut.) Tähti voi siitä huolimatta nukkua yönsä rauhassa — toistaiseksi. Mainittu kiteytys ei nimittäin merkitse, että jossakin Sinisellä planeetalla väijyy pelottava ylikansallinen perusnormi, joka velvoittaa yleisesti ja oikeudellisesti suomalaisen tuomioistuimen noudattamaan sanottuja ihmisoikeuselinten tulkintoja.

Ruusunen uneen tuodittautuminen olisi kaikesta huolimatta kohalokasta. Sopimus Euroopan talousalueesta tai maamme kytkeytyminen Euroopan yhteisöihin tuonee väistämättä mukanaan myös eurooppalaisen superoikeusistuksen. Sen toimivalta tulee sisältämään kansallisia tuomioistujia oikeudellisestikin velvoittavat kannanotot.

(Päättyessäni keskustelun osaltani kiitän Tähteä ajatuksia herättäneistä kirjoituksista. Erityisen ilahduttavaa on ollut havaita, että nuori tutkijapolvi ottaa lain vakavasti. Toivottavasti lain oikeusteoreettinen kunnioitus johtaa osaltaan ihmisoikeuskulttuurimme tosiasialliseen kukoistukseen.)

LÄHTEET

Heinonen, Olavi: Ihmisoikeudet oikeuslähteenä. Lakimies 88 (1990):5, s. 501—505.

Kuosma, Tapio: Euroopan ihmisoikeussopimuksen valvontaelinten tulkintojen huomioonottamisesta valtiosisäisessä virkatoiminnassa. Hallinnon Tutkimus 9(1990):4, s. 366—367.

Pekkanen, Raimo: Euroopan ihmisoikeussopimus, Eurooppaoi-

keus ja Suomi. Lakimies 88 (1990):5, s. 506—520.
Pellonpää, Matti: Euroopan ihmis-
oikeussopimuksesta ja sen mer-
kityksestä Suomelle. Lakimies
88(1990):5, s. 521—544.

Scheinin, Martin: Ihmisoikeussopi-
musten tarjoamat oikeussuoja-
tiet. Lakimies 88(1990):5, s.
545—565.

Tähti, Aarre: Sitovuus, yhdenmu-
kaisuus ja yhdenvertaisuus se-

kä Euroopan ihmisoikeussopi-
mus. Hallinnon Tutkimus 10
(1991):1, s. 63—69.

Tapio Kuosma